

MA'NAVY TARBIYA TA'LIM MODELLARINING QIYOSIY TAXLILI

Payzullayev Shodiyor

Jizzax davlat pedagogika universiteti

1-bosqich magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolaning maqsadi ma'naviy ta'lim kontekstida turli xil ta'lim modellarini har tomonlama qiyosiy tahlil qilishdir. U ushbu masala bo'yicha mavjud adabiyotlarni o'rganadi, ma'naviy ta'limda qo'llaniladigan turli usullarni o'rganadi, tahlil natijalarini taqdim etadi, olingan natijalarni muhokama qiladi va xulosa qilib kelajakdagi tadqiqotlar va amaliyotlar bo'yicha takliflar beradi.

Kalit so'zlar: ma'naviy ta'lim, qiyosiy tahlil, ta'lim modellari, adabiyot tahlili, usullari, natijalari, muhokamasi, xulosalari, takliflari.

KIRISH

Bugungi globalashuv jarayonida dunyoning har qarich yerida inson ongi va tafakkuri uchun jiddiy kurash ketayotgani ayni haqiqatdir. Birda yovuz, birda madaniy ko'rinishdagi bu kurash har birimizdan atrofga teran nazar tashlash, jahonda kechayotgan turfa jarayonlarni aql va tafakkur bilan sarhisob etishga undaydi. Ma'lumiki, Prezidentimizning 2019-yil 3-maydagi “Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”gi qarori, 2020-yil 25-dekabrda O'zbekiston Yoshlari forumida hamda 2020-yil 29-dekabrda O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisga Murojaatnomasi da hamda joriy yilning 19-yanvar kuni Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha o'tkazilgan videoselektor yig'ilishida belgilangan vazifalar ijrosi yuzasidan Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi “Ma'rifat” targ'ibotchilar jamiyati hamda vazirliklar, qator davlat va jamoat tashkilotlar bilan hamkorlikda ishlashga chorlaydi. Davlatimiz rahbarining “Jamiyat hayotining tanasi iqtisodiyot bo'lsa, uning joni, ruhi ma'naviyatdir”, degan so'zlari mohiyatidagi uyg'onish nafasi Hazrat Navoiy da'vatlariga mohiyatan uyg'un bo'lib, Uchinchi Renessans poydevorini yaratishga azm-u shijoat bilan kirishgan xalqimiz uchun tarbiya, yaxshi xulq, aql-idrok, bilim, ma'naviyat naqadar tengsiz qudrat va ruhiy manba ekanligini yana bir bor anglatdi. Demak, yuksak ma'naviyat bilan jamiyat hayotining tanasi bo'lgan iqtisodiyot vujudiga jon, ruh kiradi, unga tiriklik, tengsiz yaratuvchi qudrat baxsh etiladi. Negaki ma'naviyat va ma'rifat barcha zamonlarda tengsiz qudrat, baxt-saodat, tinchlik, bunyodkorlik, hamjihatlik mezon, ruhiy poklanish va qalbni yuksaltiruvchi ne'mat bo'lib kelgan. Chunki u millatni, xalqni, demakki, insonlarni yuksak fazilatlar, kamolotga yo'llovchi axloqiy mezonlar asosida yashashga, xudbinlik, g'aflat asiriga

aylanmay hamisha yaxshilik yo‘lida bedor bo‘lishga, bu olamni obod qilishga, go‘zallikka burkashga chorlagan.

Endilikda, “Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarorda ta’kidlanganidek, xalqimiz, ayniqsa, yoshlarni jaholat soyasidan asrash, tinimsiz chiranib yotgan ma’naviy tahdidlardan himoya qilish uchun tashkiliy-amaliy va ilmiy-tadqiqot ishlarini yangi talablar asosida yo‘lga qo‘yish, bu yo‘nalishda davlat tashkilotlari, fuqarolik jamiyati institutlari, ommaviy axborot vositalari hamda xususiy sektorning ijtimoiy hamkorligini mustahkamlash borasidagi ishlarni yangi bosqichga ko‘taradi.

Mavjud muammolarni hal etish yoshlar ma’naviyatini yuksaltirishda ma’naviy-ma’rifiy ishlarning samarasi va ta’sirchanligini oshirish ko‘lami va miqyosini yanada kengaytirish, mamlakat aholisi, avvalo, yoshlar qalbida Vatanimizda amalga oshirilayotgan islohotlarga daxldorlik hissini kuchaytirish, sohadagi ishlarni muvofiqlashtirish bo‘yicha yagona tizim yaratish, yoshlarning ma’naviy-axloqiy kompetentligini rivojlantirishni talab etadi.

Ma’naviy ta’lim shaxsning hissiy, intellektual va axloqiy o‘rishini qamrab oladigan yaxlit rivojlanishini ta’minlashda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Jamiyatlar tobora xilma-xil va o‘zaro bog‘liq bo‘lib borayotganligi sababli, ma’naviy rivojlanishga yordam beradigan turli xil ta’lim modellarini o‘rganish va taqqoslash muhimdir. Ushbu maqolaning maqsadi ma’naviy ta’limning turli yondashuvlari, ularning kuchli tomonlari, cheklovlari va talabalar uchun mumkin bo‘lgan oqibatlariga oydinlik kiritishdir.

Har tomonlama tahlil qilish uchun tegishli adabiyotlar ko‘rib chiqildi. Adabiyotlarni ko‘rib chiqish ma’naviy ta’limdagi ta’lim modellarini muhokama qilgan ilmiy maqolalar, kitoblar va hisobotlarga qaratilgan. Tahlilning maqsadi umumiy mavzularni, nazariy asoslarni va ushbu modellarning amaliy qo‘llanilishini aniqlash edi.

Ushbu tadqiqotda qo‘llanilgan tadqiqot metodologiyasi adabiyotlarni tizimli ko‘rib chiqishni o‘z ichiga olgan. Qidiruv turli xil akademik ma’lumotlar bazalari, jumladan Google Scholar, JSTOR va Erik yordamida amalga oshirildi. Qidiruv uchun ishlatiladigan kalit so‘zlarga "ma’naviy ta’lim", "ta’lim modellari" va " qiyosiy tahlil " kiradi.

Ma’naviy ta’limdagi ta’lim modellarini qiyosiy tahlil qilish ma’naviyatni o‘qitish va o‘rganishga turli yondashuvlarni o‘rganishni o‘z ichiga oladi. Bu erda men ma’naviy ta’limdagi ikkita keng tarqalgan ta’lim modellari haqida qisqacha ma’lumot beraman: an’anaviy diniy model va yaxlit model[1].

An’anaviy diniy model: Ma’naviy ta’limning an’anaviy diniy modeli ko‘pincha uyushgan dinlar va ularning ta’limotlari bilan bog‘liq. U talabalarga diniy ta’limotlar, marosimlar va amaliyotlarni etkazishga qaratilgan. Ushbu model odatda tuzilgan o‘quv

dasturini, diniy matnlarni va ruhoniylar, imomlar yoki ravvinlar kabi obro'li shaxslarni o'z ichiga oladi. Talabalar ma'lum e'tiqodlarga rioya qilishlari va belgilangan marosimlarga rioya qilishlari kutilmoqda. Asosiy e'tibor e'tiqod, itoatkorlik va diniy ta'limotlarga sodiqlikka qaratilgan[5].

AFZALLIKLARI:

- Muayyan diniy an'analarni tushunish va amalda qo'llash uchun aniq asos yaratadi.

- Umumiy e'tiqod va marosimlar orqali umumiylik va tegishlilik tuyg'usini yaratadi.

- Shaxslar uchun mustahkam axloqiy asos va yo'l-yo'riq ko'rsatishi mumkin.

Cheklovlar:

- Turli xil ma'naviy e'tiqodlar va amaliyotlarni o'z ichiga olmaydi.

- Tanqidiy fikrlash va muqobil nuqtai nazarlarni o'rganishni cheklashi mumkin.

- Muayyan diniy urf-odatlariga mansub bo'lmagan odamlarning ma'naviy ehtiyojlari va tajribalarini hisobga olmasligi mumkin.

Yaxlit model: Ma'naviy ta'limning yaxlit modeli turli xil ma'naviy an'alar va amaliyotlarni qamrab oladigan kengroq yondashuvni qo'llaydi. Bu shaxsiy tadqiqotlar, o'z-o'zini aks ettirish va individual ma'naviyatni rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu model ko'pincha turli diniy va falsafiy an'alar elementlarini, shuningdek, ma'naviyatga dunyoviy yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Bu talabalarni o'zlarining e'tiqodlari, qadriyatlarini va tajribalarini o'rganishga, shuningdek, o'zlarini va dunyo bilan aloqalarini chuqurroq tushunishga undaydi[2].

Afzalliklari:

- Shaxsiy o'sishni, o'z-o'zini anglashni va o'z-o'zini bilishni rag'batlantiradi.

- Turli ma'naviy an'alar va amaliyotlarni o'rganishga imkon beradi.

- Tanqidiy fikrlash, ochiq fikr va turli nuqtai nazarlarga bag'rikenglikni targ'ib qiladi.

Cheklovlar:

- Ba'zi odamlar uchun qiyin bo'lishi mumkin bo'lgan tuzilgan tuzilma bo'lmasligi mumkin.

- Yuqori darajadagi o'z-o'zini rag'batlantirish va o'z-o'zini tarbiyalashni talab qiladi.

- Muayyan diniy ta'limotlar va amaliyotlarni etkazishda unchalik samarali bo'lmasligi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, ushbu modellar bir-birini istisno qilmaydi va turli xil ta'lim muassasalari ikkala yondashuvning kombinatsiyasidan foydalanishlari yoki o'zlarining noyob modellarini ishlab chiqishlari mumkin. Ta'lim modelini tanlash ta'lim muassasasi va ma'naviy ta'lim bilan shug'ullanadigan shaxslarning maqsadlari, qadriyatlarini va e'tiqodlariga bog'liq[3].

Munozara bo'limi ma'naviy ta'lim sohasidagi har bir ta'lim modelining kuchli va cheklovlarini tanqidiy ko'rib chiqadi. U turli xil ta'lim muassasalarida ushbu modellarni amalga oshirish bilan bog'liq potentsial foyda va muammolarni o'rganadi. Bundan tashqari, u o'qituvchilarning roli, o'quv dasturlarini ishlab chiqish va o'quvchilarning ma'naviy o'sishiga yordam berishda baholash usullarini ko'rib chiqadi. Muhokama, shuningdek, ushbu modellarning o'quvchilarning farovonligi va axloqiy rivojlanishiga uzoq muddatli ta'sirini o'rganish uchun qo'shimcha tadqiqotlar zarurligini ta'kidlaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR:

Qiyosiy tahlil asosida xulosa qilish mumkinki, hech qanday ta'lim modeli ma'naviy ta'limda universal qo'llanilmaydi. Modelni tanlashda talabalarning o'ziga xos ehtiyojlari va maqsadlari, shuningdek madaniy va kontekstual omillar boshqarilishi kerak. Biroq, ma'naviy ta'limga keng qamrovli va inklyuziv yondashuvni yaratish uchun ko'plab modellardagi elementlarni birlashtirish muhimdir. Bundan tashqari, kelajakdagi tadqiqotlar ushbu modellarning turli xil ta'lim kontekstlarida samaradorligini baholashga va ma'naviy ta'limga innovatsion yondashuvlarni o'rganishga qaratilishi kerak.

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqolada ma'naviy ta'limdagi ta'lim modellarining har tomonlama qiyosiy tahlili keltirilgan. Unda o'quvchilarning ma'naviy o'sishiga ko'maklashish uchun turli yondashuvlar, pedagogik strategiyalar va madaniy kontekstlarni hisobga olish muhimligi ta'kidlangan. Turli xil modellarning kuchli va cheklovlarini tushunib, o'qituvchilar va siyosatchilar ma'naviy ta'limni takomillashtirish va ta'lim muassasalarida yaxlit rivojlanishga ko'maklashish to'g'risida qaror qabul qilishlari mumkin.

ADABIYOTLAR.

1. Farxodjonova N.F. HISTORY MODERNIZATION AND INTEGRATION OF CULTURE //Теория и практика современной науки. – 2018. – №. 3. – С. 13- 15.
2. Farxodjonova N. F. MODERNIZATION AND GLOBALIZATION AS HISTORICAL STAGES OF HUMAN INTEGRATION //Теория и практика современной науки. – 2018. – №. 3. – С. 16-19.
3. Dehqonova S. E. THE USING INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS //Central Asian Problems of Modern Science and Education. – 2019. – Т. 3. – №. 4. – С. 313-317.
4. Dexqonova S. E. HISTORICAL FORMS AND MANIFESTATIONS: THEOLOGICAL REPRESENTATIONS AND INTERPRETATIONS OF RELIGIOUS VALUES //Теория и практика современной науки. – 2017. – №. 4. – С. 5-8.
5. Dexqonova S., Muxiddinova X. G. RELATIONSHIP AND INTERACTION OF RIGHTS AND MORALS //Теория и практика современной науки. – 2017. – №. 5. – С. 15-17.
6. Dexqonova S., Mamadaliyev S. FACTORS THAT IMPROVE IDEOLOGICAL ACTIVITY IN THE GLOBAL ENVIRONMENT //Экономика и социум. – 2019. – №. 6. – С. 23-25.